

УДК 378.14

Олена Безсмертна

**ВПЛИВ КОМПЛЕКСУ МИСТЕЦТВ НА ФОРМУВАННЯ
ЕСТЕТИЧНОГО ДОСВІДУ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ
ПОЛЬЩІ (КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ І АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХОДИ)**

Розглядається процес формування естетичного досвіду студентів класичних університетів у працях провідних українських і польських вчених з позицій культурологічного і аксіологічного підходів. Обґрунтовується доцільність їхнього застосування.

***Ключові слова:** естетичний досвід, культурні цінності, вплив мистецтва, творча експресія, духовна гармонія.*

Елена Бессмертная

**ВЛИЯНИЕ КОМПЛЕКСА ИСКУССТВ НА ФОРМИРОВАНИЕ
ЭСТЕТИЧЕСКОГО ОПЫТА СТУДЕНТОВ КЛАССИЧЕСКИХ
УНИВЕРСИТЕТОВ ПОЛЬШИ (КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ И
АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОДЫ)**

Рассматривается процесс формирования эстетического опыта студентов классических университетов в трудах выдающихся украинских и польских ученых с позиций культурологического и аксиологического подходов. Обосновывается целесообразность их использования.

***Ключевые слова:** эстетический опыт, культурные ценности, влияние искусства, творческая экспрессия, духовная гармония.*

INTERACTION OF ART TYPES AND THEIR IMPACT ON AESTHETIC EXPERIENCE FORMATION AMONG UNIVERSITY STUDENTS OF POLAND (CULTUROLOGICAL AND AXIOLOGICAL APPROACHES)

The article concerns the formation of aesthetic experience of university students by Polish and Ukrainian scholars. The research is based on culturological and axiological approaches.

Key words: *aesthetic experience, culture values, art impact, creative expression, spiritual harmony.*

Педагогічне дослідження потребує визначення і практичного застосування культурологічного і аксіологічного підходів у цілісному навчально-виховному процесі серед студентів класичних університетів і формування у них естетичного досвіду. Розвиток студента з гуманістичних позицій як суб'єкта культури, самоцінної та унікальної особистості викликає жвавий інтерес в українських та польських дослідників. У цьому контексті доцільним є погляд на виховання як засіб трансляції культури таких вітчизняних вчених, як Ю. Бойчук, О. Бонадаревська, І. Гусленко, М. Долматова, Є. Зеленов, Б. Ліхачов, Н. Миропольська, О. Рудницька, Г. Шевченко та ін. С. Анісімова, О. Арнольд, Ю. Єфімов, В. Малахов, Л. Столович сходяться на думці, що сукупність духовних і матеріальних цінностей, створених людством і складає сутність культури [1, с. 122].

На початку ХХІ ст. педагогічні теорії в Польщі почали розвиватися дуже активно, зокрема, новий напрямок у вихованні полягав у розкритті сутності мистецтва через культурні цінності. Свіжий погляд на горизонти культури і мистецтва впроваджено і розроблено у педагогічних теоріях Я. Білостоцького, Б. Наврочинського, Б. Суходольського і Сергіуша Несена. Науково-теоретичні дослідження творчої експресії і впливу мистецтва представлені польськими теоретиками – такими, як І. Войнар, М. Квятковська-Парновська, В. Лама, В. Оконя, С. Попек, А. Трояновська-Качмарська, С. Шуман та ін.

Мета статті – дослідити розвиток польської традиції естетичного виховання, що ґрунтується на давніх філософсько-педагогічних традиціях, охоплює формування естетичної сприйнятливості людини, сприйняття прекрасного і піднесеного, що гармонізує розвиток людини під впливом мистецтва.

Польська традиція формування естетичного в людині включає дві виховні методики. Перша називається «виховання до мистецтва» (оригінал *wychowanie do sztuki*) і передбачає виховання тих, хто сприймає мистецтво, здатен осмислювати і переживати його естетично, прагне спілкуватися з мистецтвом, ставитися до різних його видів з повагою і любов'ю. Ця методика супроводжує суб'єктів у світ художньої культури, дає можливість насолоджуватися цінністю мистецтва у всіх його проявах. Інша методика ініціює і культивує розвиток суб'єкта через діяльність і називається «виховання через мистецтво» (оригінал *wychowanie przez sztukę*). Вона веде безпосередньо до творчої активності, що народжує досвід створення мистецтва і його формування. Він дозволяє бачити глибше, відчувати інтенсивніше і більш концентровано, зосереджено. Обидві методики вчать вихованню таким способом, щоб людина завжди «тримала відкритими очі, вуха й серце» для сприйняття і засвоєння мистецтва, щоб вона могла увібрати весь зміст твору, що споглядається.

За методикою польської традиції, збагачувати естетичний досвід особистості студента і розвивати його свідомість можуть тільки великі твори, визнані як оригінальні і досконалі, що посідають почесне місце у скарбниці світового мистецтва. Виховання через мистецтво передбачає безпосереднє спілкування з його видами, бо у спілкуванні з мистецтвом посередництво перешкоджає творенню глибоких естетичних переживань. Необхідною умовою для ефективного формування естетичного досвіду студента є сприятливий ґрунт у вигляді його власної зацікавленості у процесі формування, а головна перешкода – пасивність, байдужість і невігластво [6, с. 35].

Концепція «виховання через мистецтво», яка виводиться з положень естетичного виховання, підготовляє до позиції «відкритої душі» І. Войнар. Вона

вказує, що «підготовка для позиції відкритої душі припускає не лише необхідність отримання і поповнення знань про культуру, а ще й пробудження інтересу, активізації загальних інтелектуальних інтересів, пристрасті до пошуків і ставлення різних питань», особливо у молодіжний період, у час інтенсивного дозрівання, емоційних переживань, відкриття світу, пізнання самого себе, підвищення культурного рівня, у час обрання власного шляху в житті чи формування та обґрунтування вибору цінностей. Виховання відіграє у цей період величезну роль, воно має вказати певний напрямок, скерувати до переживання того, що прекрасне, а також вказати на те, що потворне. Так відбувається розвиток естетичної сприйнятливості через визначення різниці. Мистецтво, всі його види, є джерелом досвіду, емоцій і переживань. Їх застосування в освіті дозволяє дивитися вглиб самого себе, визначити свою індивідуальність [7, с. 176].

Б. Наврочинський вважає, що знайомство і спілкування з творами мистецтва, а також присвоєння їхніх благ і культурних доробків обумовлює формування внутрішньої структури особистості, її світогляду, створення нових культурних цінностей. Концепція індивідуального виховання мистецтвом полягає в тому, що молода людина приходить до нього власною дорогою. Безпосереднє залучення до світу культурних цінностей дає плоди і веде особистість до духовної гармонії, високої моральності вчинку.

С. Хесен переконаний, що світ культурних цінностей, які, поміж інших, несе мистецтво у його єдності і розмаїтті видів, має «безумовну цінність» і вимагає від людини діяти за їхніми законами. Так молода людина, що живе у світі культури, здатна подолати етап моральної аномії, віднайти автономію і виплеснути себе у творчості. Моральна і духовна культура молоді веде її до ідеалу, якого треба прагнути. Проблему виховання мистецтвом С. Хесен бачить у складі більш широкої культурної проблеми.

Б.Суходольський розглядає виховання мистецтвом як відданість принципам, в основі яких лежать загальнолюдські неминущі цінності. Вони роблять молоду людину вільною, викликають в ній нестереотипні оригінальні переживання, відкривають її для світу, вчать аутентичному і творчому

розв'язанню проблем. Цінності є результатом реалізації певного ідеалу, взірця, духовною ціллю. Їхній розвиток і кристалізація – основне завдання гуманістичної педагогіки. Педагог наголошує на доцільності багатознакової гуманізації освіти, розповсюдженні культурних цінностей, що містяться в мистецтві. Причому йдеться не лише про художньо-інтелектуальну сторону, а й про культуру життя молоді у найглибшому сенсі цього слова, рівень і якість її екзистенції, життєвий курс, спрямований на загальнолюдські естетичні цінності й ідеали.

На думку Б. Суходольського, у кожному виховному процесі беруть участь три партнери: вихователь, вихованець і «суспільно-культурний об'єктивний світ», де вони живуть і діють. Цей світ визначає завдання і оцінює їх. І передусім у естетичному вихованні світом художньої культури є мистецтво. У мистецтві культура розкривається якнайкраще, «її виховна і мотиваційна сила, що має відбиватися у життєвому потоці, відроджує прекрасне і оформлює естетичний досвід», а також «згладжує шерехатості і долає розбіжності» в суспільстві задля відновлення гармонії. Ціннісний спосіб життя народжує співтворчість, а сприйняття прекрасного виражається у ставленні людини до себе і оточуючих [5, с. 112].

Виховання через мистецтво, на думку польського дослідника, впливає на всі психічні плани, долаючи штучний розподіл особистості на сфери: емоційну, інтелектуальну і вольову. Виховання через мистецтво активізує прагнення до естетичної діяльності, творчих змагань у майбутньому, що все ускладнюються. Ефектом інтегрального виховання засобами мистецтва є підвищення сприйнятливості молоді людини стосовно дійсності, що її оточує, розвиток її здібностей, експресивності, разом зі збагаченням, динамізацією особистості. Виховання мистецтвом передбачає безпосередній контакт з творами, що відрізняється залежно від віку суб'єктів і їхніх потреб, а також рівня підготовки до сприйняття того чи іншого художнього об'єкта. Формувально-виховний вплив у вихованні засобами мистецтва характеризується двома процесами: творча експресія і перцепція творів мистецтва. Під першою Х. Семенович розуміє

психічний стан самовираження і самореалізації, під другою – процес сприйняття і переосмислення естетичних об'єктів.

Ці процеси у польській традиції широко вивчав педагог С. Попек. Він називав ці процеси провідними у формувально-виховному впливі в межах навчальної програми, а також будь-якого контакту з творами мистецтва. Вони взаємодоповнюють один одного. Вплив різних видів мистецтва на молодь і виховання його засобами є істотним для її формування як у межах інституцій освіти, так і у процесі самостійного розвитку. В. Лам досліджує і обґрунтовує вплив мистецтва на внутрішній світ людини, її переживань, що формуються протягом вдосконалення естетичного світогляду студентів, причому зауважує «правдивість і безпомилковість» мистецтва, що передбачає співпрацю творця і суб'єкта. А. Трояновська-Качмарська визначила чотири види експресії залежно від потреб молодої людини і рівня сформованості її естетичного досвіду: реалістична експресія, яка виражається у розумовій позиції стосовно світу; імпресіоністична – зорова позиція, споглядання світу; експресіоністична – позиція, що передбачає емоційне особистісне відчуження світу; «атракційна» - емоційно-логічна позиція стосовно світу.

Г.Рід вбачав у експресії спосіб «сполучення і обміну, а також вияв емоцій і переживань». Вчений детально розглядає різні сторони експресії. На його думку, «розвиток, оминаючи фізичне дозрівання, проявляється лише у експресії, в зовнішньому прояві через слухові і візуальні знаки та символи. Тому виховання можна визначити як створення форм експресії. Виховувати – означає вчити, як створювати звуки і картини, рухатися, виготовляти інструменти та інші предмети» [4, с. 4]. Педагог стверджує, що «форма» твору мистецтва – функція сприйняття, коли творча діяльність є функцією уяви. Він аналізує зв'язки мистецтва з формою, яка виконує функцію сприйняття, разом із оригінальністю, новизною, що впливають з уявлення. Сприйняття і уява формують основу будь-якого роду творчих процесів, а також є відправним пунктом для повного розуміння мистецтва [4, с. 6].

Завдання стосовно формування в студентів класичних університетів естетичного досвіду, що ґрунтується на культурі як системі цінностей, і має вирішуватися на всіх етапах освіти, передусім у найсприятливіший період емоційно-чуттєвого розвитку студентів класичних університетів, коли їхні естетичні переживання характеризуються найвищою концентрацією і глибиною. Подальша інтеграція виховання і освіти в культуру, а виховання мистецтвом як могутнім засобом трансляції культури орієнтують університетську еліту на загальнолюдські цінності, світову і національну духовну культуру, гуманізацію процесу і змісту виховання.

Література

1. Бойчук Ю. Д. Культурологічний і аксіологічний підходи до формування еколого-валеологічної культури студентів вищих навчальних закладів / Ю. Д. Бойчук // Філософія. Психологія. Педагогіка: зб. наук. праць. – 2009. – № 3. С. 121–127.
2. Гусленко І. Ю. Сучасні підходи до визначення сутності поняття «виховання» та його завдання в контексті культури / І. Ю. Гусленко // Педагогіка і психологія: зб. наук. праць. – 2010. № 5. – С. 5–13.
3. Зеленов Є. А. Культурологічний підхід до виховання спеціаліста в умовах інформаційного суспільства / Є. А. Зеленов // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць. – 2009. – №2. – С. 23–32.
4. Овдійчук Л. М. Формування естетичних почуттів старшокласників на основі взаємодії мистецтв у процесі вивчення літератури: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Л. М. Овдійчук. – К., 2005. – 19 с.
5. Lach-Rosocha J. Zabytki sztuki i wychowanie / Jadwiga Lach-Rosocha. Beilsko-Biala, 2003. – S. 320.
6. Lach-Rosocha J. Przeżycie estetyczne jako metoda wychowania twórczego / E. Kochanowska, J. Wojciechowska red. Edukacyjne konteksty wspierania rozwoju dziecka, red. Wydawnictwo Naukowe Akademii Techniczno – Humanistycznej. Bielsko-Biala, 2012. – S. 34–45.